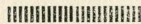

а значить початком нової господарської систем — трудно сказати. Цілі господарські системи, уложені віками, не так легко змінюються. Там, де вся енергія влади і то протягом 14 років спрямована на заміну приватно-капіталістичної системи господарства, що колись існувала, як от в С.С.С.Р., вдалось дійти тільки до державного капіталізму. Аналогічно, хоч виходячи з іншої ідеології, на державнім капіталізмі стала фашистівська Італія. В бік державного капіталізму скеровуються очі в даний час багатьох державних чинників Європи. Можливо, що роль держави, і як регулятора господарських процесів, і як підприємця в ближчій майбутності значно зросте, до чого не всі реформатори однаково позитивно ставляться. Словом, причини недуги легше висвітлити, ніж усталити спосіб лікування: тих рецепт багатько. Не покляли ми собі за завдання їх розглядати, лише зазначимо, що одні з них стоять на ґрунті заховання, а другі на позиції цілковитої негачії капіталістичної системи господарства.

8.XII. 1931.

З далека і з близька.

Критичні завваги і рефлексії.

Паневропа Бріяна, панлатинська імперія Муссолінія, мрії німців про силу, яка вийде з нутра німецького народу для впорядкування Європи, сок з наддунайських держав, „возглавляємий“ короною Габсбургів, змагання більшовиків до поширення рад. союзу — „караючої одиниці пролетаріату“ на всю Європу — це все прояви сумерку одної ідеї, ідеї національно-державної замкненості і самовистарчальності. Ця ідея „національного еґоїзму“ репрезентована в Європі Францією стала причиною не замирення європейських народів, а навпаки війни всіх проти всіх! Виявилось, що без переваги Франції та її союзників — взаїмне винищення грозить народам. Заповіти спільної всім християнської релігії перевищив зріст національної зненависти під гаслом „нація понад все“; династій, звязаних зі собою кровю не стало у багатьох краях; посвоячена родова аристократія різних країв — здана до політичного музею“.

Нічого здержуючого, нічого, що обмежувало би зриви ненависти. Алеж національно-державний принцип сам собою — без глибших релігійних та універсальних основ — це чинник експлозій, а не творчості. Бож вся велич Європи виросла не з взаїмного поширення різних націоналізмів, а з католицької релігії, лицарства, монархій з Божої ласки і наднаціональних, універсальних імперій. Історія повтаряється. Що вийде із тих універсальних змагань — це питання!

Економічна криза, яка охопила весь світ — це також проречисте потвердження євангельських слів „нетільки хлібом, але

і словом Божим живе чоловік"! Новітнє буржуазне людство знехтувало всі здержуючі моральні накази християнства. Ніколи ще не було у людському роді більшої гордості на свій розум, як в останнім 50-літті, ніколи визиваюче безвірство в Бога і безмежна віра у людський „поступ“, у добро на землі — не мали стільки визнаців, що в наших часах. І кінець цього жахливий— людство страждає від голоду і безробіття. Добрі урожаї — це прокляття!

Мрії англосаського лібералізму про створення одної „кооперативної республіки“ з Лігою Націй як законодавцем і правителем, Гагським Трибуналом як непомильним судом, з повним „самоозначенням“ і роззброєнням — тільки затроїли світ такою брехливістю, якою не було ще ніколи в часах найбільшого дипломатичного інтригництва.

Міщанський дух переміг! Він проникає у всі найкращі і найблагородніші надбаня європейської історії. Скрізь запанував жадний наживи, нічим нездержуваний, аморальний „торговець“, для якого вже від давна не має нічого святого, який вже давно привик все купувати і всім торгувати. Він короткозорий, він самого себе нищить.

Газети подали деякі точки договору про взаємне ненападання між Францією і Рад. Союзом.

Одна із них така:

„Виключається можливість порозумінь із якоюсь третьою державою в цілі здержання, в д купна, або продажі товарів одної зі сторін. Кожна підписана сторона не буде здержуватись від куповання в другої сторони, або від продажі її власних товарів“.

Франція відрікається від бойкоту рад. промислу та п'ятилітки! Вона посередно зобов'язується прийняти участь в здійсненні п'ятилітки. Кожна дитина в С.С.С.Р. знає, що п'ятилітка — це підготовка до війни, до викликання світової революції. Тільки європейській буржуй цього не знає!

Одна із дальших точок цього договору:

„Обі сторони обіцяють собі взаємно не починати пропаганди, а також повздержатись від всякої інтервенції у внутрішніх справах другої сторони, яка змагала би збройно до знищення ладу, який там панує. Ніяка організація, яка претендує на суверенність до території одної зі сторін, або частини такої території, не буде толерована другою стороною“.

Очевидно, що такий договір не забезпечить Франції перед агітацією комуністів. Агітацію веде не Рад. Союз — тільки „самостійні комінтерни“! Ця постанова вяже Францію — не вяже більшовиків. Бож ясне, що ті „організації, які претендують на суверенність до території“ — це не комуністичні організації, а „білогвардійські“ російські, українські, грузинські т. ін.

Дехто вірить, що в той спосіб, відтягаючи більшовиків від Німеччини... скріпляється мир в Європі... шляхом фінансування п'ятилітки, переслідування „білогвардійців“ та ізолювання німців!

Коли горить оселя на одному кінці — підпалить її ще з другого кінця! Бо вгасите пожежу? Правда?!

Більшовики метушаться з договорами прореннападення на всі боки. Пятилітка ще не готова! Внутрішньо своїм гнетом вони сильні, своїм фанатизмом вони грізні! Але війна ще їм не під силу! Хай ще європейський буржуй позичить грошей на воєнний рад. промисл!

Чи скоро впаде більшовизм? У війні мабуть скоро. Але в часі спокою він може провалитися тільки від якоїсь „палацької революції“ на верхах, від якогось внутрішнього параліжу. В Росії ще не вирости сили для боротьби з ним. Поки вони виростуть, поки більшовизм розложиться, можуть пройти десятиліття.

Щож нам західним українцям робити би тоді? Про це розумно пише в-кий („Мета“ ч. 2. 1932):

Таке „передусім для будуччини українського народу, неказано небезпечне положення кладе безмірну відповідальність на українців західно-українських земель. В більшій мірі, ніж колинебудь досі, пересувається на ці землі точка тяготи всієї України. Її позитивні вартості, які їм вдасться створити на духово-культурній, політичній, соціальной, економічній і всіх інших ділянках, будуть майже одинокими позитивними національними вартостями, якими колись, після більшовицького лихоліття, житиме вся Україна“.

На далекому Сході війна! Ліга Націй бється — війна, чи не війна?! Війська на себе наступають, літаки кидають бомби, тисячі вбитих і ранених. А тут війна, чи не війна?

На Далекому Сході рішається доля Європи! Що?! Доля Європи?! Так! Японія — це мілітарна держава шляхоцької, хліборобської культури. Міщанська Європа не вміє, не хоче боротись з більшовиками. Новий рік починає від пацифізму, від конференції для — обеззброєння! Європа — пані земної кулі з очима гарними як Париж і Фльоренція, не бачить небезпек! Вона траить значіння так, як втратила для себе Ст. Петербург і Царгород!

Японія — це наче передвоєнні труси. Сила інтелектуальна та господарська підпорядкована найвищій ідеї — мілітаризмові, славі Мікада, славі краю Сходячого Сонця. Японія — це природний антагоніст ворогів Європи — більшовизму й Америки. Вона більше європейська ніж Європа! Японія здержує похід більшовиків в Азію. Опановання Азії — це для більшовиків початок всесвітнього пожару. Азійські націоналізми не протиставляться більшовикам. Від еміра Афганістану аж до Ганді — ще все чинники ферменту, розкладу — вони нездібні до опору! Англія, Франція, Японія, а подекуди й Америка — це противники більшовизму в Азії. Японія з них всіх найздібніша до боротьби! Японія — це протибільшовицький щит. Коли наслідком манджурського конфлікту Японія скріпиться — протибільшовицький щит стане могутістю. На Далекому Сході рішається доля Європи!

У Польщі в останніх часах часті не тільки „ревеляції“, але і дускусії про монархізм. Др. Моц писав, що ціль Б.Б. це — монархія. Плк. Славек заявив, що це все видумки Моца. Орган уряду „Газета Польська писала з цього приводу:

„Корона у нинішній Європі стала зовсім чимсь іншим, ніж символом влади. Вона стала символом у першій мірі державної єдности,

у другій — могутості. Такою є нпр. роля англійської корони, роля величезна, історична, якої хіба нічим не заступити. Корона англійська — це одинокий видимий символ єдності цього конгломерату царств, королівств, свободних держав та губернаторств, яким є Бритійська Імперія. Вартість цього знаку — просто безцінна. Але — на відносини імперії“...

У нинішній Польщі „Газета Польська“ монархії поки що не проповідус! — Пише даліше „Газета Польська“:

„Щож повинна би символізувати польська корона? Не те хіба що є — але це, що колись шойно може бути. Суть польського монархізму можна зрозуміти шойно тоді, коли в мріях почнетесь творити?! На півдні, півночі чи сході, якісь свободні держави, князівства, чи губернаторства, для яких золотиста різьба корони півнина би стати клямрою, яка вяже. В такому освітленні монархістичний рух — це прегарний сон про могутість“.

Очевидно це все не вороже до монархізму; сумніваємося тільки, чи таке творення отих „свобідних“ держав буде можливе і чи нове здійснювання ягайлонської ідеї не втягне у польське життя такої сили чужого елемента, якого Польща не опанує і який спричинять її занепад, як це вже раз в історії було!

Обговорюючи наведені слова „Газети Польської“, ідеолог молодого покоління польських монархістів Ст. Мацкевич писав у віленському „Слові“ (ч. 284 з 1931 р.):

„Монархія має без сумніву хиби, бо на цьому світі не має нічого досконалого, а політика — це вмідість вибирати річі найменше злі. Головна хиба монархії — це те, що забагато сил проти неї злучилося. Міжнародній капітал — це її отвертий неприятель, а інша могутча (несоціалістична) наднац ональна і наддержавна організація (якої тут не хочу називати!) стає її скритим неприятелем. В народностевій політиці Польщі, якої небезпеки не бачать тільки страуси — монархія — це велика поміч, в закордонній політиці, у великодержавних аспіраціях Польщі — це велика підойма. Для Польщі монархія — річ досконала. Щоби порівнувати монархії і республіки треба бути істориком. Отже безсторонний, чесний, спокійний історик мусить признати, що сильну владу зі свободою громадянина монархія зуміє погодити далеко краще, ніж кожна відома республіка“.

Не менше інтересна дискусія про монархізм велася 14. чісня 1932 р. на соймовій конституційній комісії. На денному порядку була справа вибору президента шляхом загального голосованнх на зразок З. Д. Америки.

Посол Ст. Мацкевич покликувався в своїй промові на історію президентів третьої французької республіки. Він доказував, що вони завсіди були не визначними провідниками, а другорядними політиками. Уряд президента республіки — це не нагороди і почесть, навпаки — тавро, яке говорить: „Ось цього добродія не слід вважати великим політиком — він був вибраний президентом республіки“! Республіканські начальники не видержують порівнання з монархами цього часу навіть під оглядом особистих здібностей. Якраз монархії 19. і 20. ст. віддавали правління геніальним людям як — Бісмарк, Кавур, Вітте і Столипін.

1) Мабуть масонерія. — Ред.

Кінчаючи свою промову, Мацкевич сказав: „Парафразуючи заяву Thiersa та знаючи уклад сил і розбиті конституційні думки нашого народу, мушу сказати: *La monarchie voilà un régime, qui nous divise le moins* (Монархія — це державний лад, який нас найменше ділить!)“.

До цього слід додати: конституція третьої французької республіки — це конституція парламентарної монархії¹⁾. Перший президент третьої республіки Мас Маһон — це дещо Гінденбург, дещо Горті. Він в дійсності монархіст. За його часів до парламенту входить республіканська більшість. Бісмарк, бажаючи ослабити Францію, піддержує у ній республіку. Після Мас Маһона президентом стає не національний герой і творець республіканської ідеології — Gambetta, а така мірнота як Grevy. Після парламент вибирає не Ferry, який був творцем кольтоніальної могутності Франції, а Carnot. Тоді Clemenceau висказався: „Голосую за Carnot-ом завсіди голосую на глупішого“. Цей вислів став правилом при виборах президентів аж до нині. Дальше місто визначного політика Waldiee Rousseau — президентом стає звичайний крикун — Fouge. Місто визначного Meline'a — Loubet. Місто Doumer'a слабший Tallieres. Щойно в 1912 р. переміг визначніший Poincare політично блідого Rams'a. Але це сталося тільки принагідно. Rams дістав в першому голосуванні більше голосів. Poincare не піддався прийнятому звичаєві і не зрікся після першого голосування кандидатури. Тому він перейшов. В часі війни він був зовсім пасивний — до цього приневолював його як президента, уряд.

Після війни президентом стає не „батько перемоги“ Clemenceau а Desehaull, — якого загально вважали ідіотом. Запанував страх до сильних людей, на становищі президента! Millerand, який хотів відіграти більшу роль як президент та виявив свої особисті погляди, мусів уступити з уряду. Millerand хотів рятувати французьку валюту перед захитанням. Він уступив. Президентом став Doumergue. Прийшло до інфляції, яка мало що не скінчилася катастрофою. Briand, — який політичний інтерес Франції накидає Європі у формі абстракційної ідеології європейської солідарності та внутрішньо-європейського пацифізму — зняв в другому голосуванні 14. V. 1931 свою кандидатуру на президента,

Відомий В. Вільсон висказався про якість американських президентів так: „Цілковита політична мірність — це перше, чого вимагається від кандидата на президента, всяка визначніша кар'єра робить вибір зовсім неможливим.

Головний закид, який нинішні „раціоналісти“ роблять монархії — це те, що монархом може стати... ідіот. Але як монарх може вродитися ідіотом, так само він може вродитися генієм. Відсоток двох крайностей — людей дуже здібних і дуже нездібних — майже рівний.

¹⁾ Деякі дані з промови Мацкевича, яку в частині переповіла преса.

Історія XIX ст. стверджує, що кількість монархів, які належали би до одної із цих крайностей — „ничтожна“.

У Франції Людовик XVIII., Карло X., Людовик-Пилип, гр. Chambord і кн. Орлеанський — це люди пересічно здібні. З них Людовик XVIII., Людовик-Пилип і кн. Орлеанський — більше здібні; Карло X. і гр. Chambord менше здібні.

В Англії на початку XVIII. ст. виїмково здібний Вільгельм III., Анна, Юрій I. і Юрій II. — середній тип, Юрій III. дуже талановитий. Вільгельм IV. і Юрій IV. це знову середня міра. Вікторія та її чоловік — це визначні індивідуальності. Едвард VII. — дуже меткий і здібний політик, творець союзу Англії, Франції та Росії. Юрій V. — пересічно здібний.

Бельгійська династія видала визначних володарів. Леопольд I. — виїмково талановитий політик, Леопольд II. — добродій своїх підданих, придбав для Бельгії Конго. Альберт I. — увійшов з поетичною, геройською славою за свою хоробру участь у світовій війні. Рішучий республіканець, соціаліст Vandervelde сквалфікував Альберта I., як ідеального президента кожної республіки!¹⁾.

Дійсно, хто знає дещо історії — не забажає порівнювати „заслуг“ таких Carnot'ів, Grev'ів або Fougere'ів з тим, що своїм державам дали хочби королева Вікторія й австрійський Франц-Йосиф!

Найкраща пропаганда монархізму — це написання історії бодай кількох визначних монархів останніх часів: Леопольда I. і II., Вільгельма I., Віктора Емануїла I., румунського Карла I. та бразилійського імператора Дон Педра!

Історичну правду можна накрити купою брехливих газет, можна її приглушити ревом вічевих народніх політиків, але правда все останеться правдою!

На закінчення дискусії в конституційній комісії лідер польських консервативів — кн. Радзівіл заявив: „Промова п. Мацкевича — це вислів його індивідуальних думок. І Б. Б. і його консервативна група стоять за республіканський лад. Кожна система має свої добрі та злі сторони. В Польщі монархістів далеко більше ніж загаломно думається. Чи в майбутньому запанує в Польщі монархія — це залежить від обставин часто незалежних від нашої волі.“

Сумне вражіння робить такий виступ польського консерватиста, який до союму дістався тільки завдяки нинішньому охлократичному режимові і який так відхрещується від цього монархізму, якому, як це видно з його слів — дійсно співчуває! Але сумна будучина також тієї польської охлократії, яка нині в Польщі панує. Що буде дальше? Хто заступить Пілсудського? Де та точка опору, яка стоїть над клясами і партіями, біля якої зберуться польські державні мужі, коли не стане Пілсудського і визначеного ним президента республіки? Ось тут причина тих всіх монархічних дискусій!

¹⁾ Історичні дані із книжки: Adolf M. Bocheński — „Ustrój a racja stanu.“

Берестейський процес закінчений. Всі обжаловані, за виїмком одного, якого звільнено, покарані важкою в'язницею від півтора до трьох літ. Польська охльократія припечатала цим присудом один із побідних етапів в боротьбі з польською демократією. Коли пишемо „польська охльократія“ — то через те розуміємо, що провідну верству, яка нині з Пілсудським на чолі Польщею править і яка складається у своєму ядрі із тих непродукуючих, військових елементів, які творили колись боївку П. П. С., легіони, і які стали основою польської армії.

Уступаючи зі становища начальника держави у 1923 р. Пілсудський здав владу — „народові“ — себто польській демократії. Але вже 1926 р. прийшлося йому відбирати її зажерливим демократичним партіям шляхом державного перевороту. Щоби зберегти свободу рухів та дійсно правити, він не приймає президентського фотелю, лишається то прем'єром і воєнним міністром, то тільки воєнним міністром, одного із близьких собі людей назначує до вибору на президента і править при задержанні всіх демократичних прикрас.

Охльократія ніколи у Польщі не була сильна. Польську шляхоцьку демократію намагався побороти нпр. єзуїт Скарга, а пізніше Костюшко. Перший хотів об'єднати механічно розложену польську націю одною фанатичною, католицькою вірою; винищити при помочі „католицького народу“ свободолюбивих і анархічних „панів ріжновірців“ та в той спосіб збудувати сильну централістичну, бюрократично-військово-духовну, охльократичну державу. Другий — старався усунути шляхоцьку демократію при помочі „народу“. Одначе всі ті спроби були даремні. Клясократія в Польщі була розложена, охльократії сильної не було і шляхотська демократія довела Польщу до упадку¹⁾.

Нині польський консерватизм щойно приходить до життя; свою участь у державному житті він завдячує Пілсудському. Він ще далеко нездібний до самостійної діяльності. І головні польські суспільно-громадські сили — це однакою безплідна права і ліва демократія та полковниківська охльократія. Щойно з приходом до влади Пілсудського пересварена польська демократія створила один фронт. Ця „єдність“ негативна — існує доти, доки є нинішній уряд. Будуччина Польщі залежить від існування охльократії, або регенерації консерватизму і повстання клясократії.

Оттак воно! Але пора вже щонебудь „рідного“ розкусити! У Львові є „Союз Українок“. Він робить щороку заг. збори. Останні його збори відбулися 4. і 5. грудня 1931 р. Перший їх день закінчили учасним і спільним часем, другий низкою резолюцій. Окремі постанови винесено в справі „розбудови економічного життя нації“. Вибрано окрему референтку (бідна жертва хвилевого одушевлення!), яка має перевести плянову акцію на терені цілого краю“. Славно!

¹⁾ В. Липинський: „Листи до Братів-Хліборобів“, стр. 313.

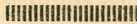
На тих самих загальних зборах одна з учасниць зголосила письменний меморіал в справі проєкту нового подружого закону з внесенням, щоби „Союз Українок“ заняв становище, як масова організація українського жіноцтва і як організація, яка вважає своїм завданням впливати „на всі прояви нашого життя“!

Справу передано Резолюційній Комісії. Комісія „рішила“, що це не належить до компетенції Т-ва! Без дискусії!

І організоване українське жіноцтво всю свою увагу присвятило таким „важливим“ справам як: свічки, паперці і тутки, мило, паста, цукрові і молошні вироби та споживчі товари! В статуті Т-ва мабуть стоїть, що одно із його завдань „розбудова економічного життя нації?!! А католицька преса також якось перечекала цю байдужність „кращої половинки“ української нації до католицького подружжя!

Х.

(Продовження буде).

М. Д-ич.

Володимир Охримович.

(25. V. 1870 — 6. XI. 1931).

В падолисті мин. року відійшов Він від нас фізично на віки, хоч від двох літ зломаний важкою недугою жив лиш вегетативним життям не віддаючи свого великого ума та непохитного характеру на працю нації. Характер, знання — словом ціла індивідуальність Володимира Охримовича так маркантно вибивалася серед нашого оточення, що нам як органи вироджуючогося українського католицизму слід присвятити сій великій постаті кілька сторінок, щоби її увіковічити та поставити молодому поколінню як взір характерности та громадянської правости.

Уродився Пок. Охримович в Велдіжі в бойківських Карпатах в священній сімї, гімназію кінчив в Стрії, університет у Львові. Вищі студії зачав спершу на філософичнім віділі, студіюючи славїстику, а передовсім українїстику, згодом перенісся на правничий віділ. По скінченні університету стає адвокатом у Львові, Заліщиках і знов у Львові. Хто знав Покійного, то вже з сих кількох біографічних черт догляне, як формувався сей непересячний ум і великий характер. Оточення бойківських гір та первісний бойківський побут притягав Його увагу як вродженого дослідника. Його пізніші праці про родовий устрій, патріархат, останки спільного господарства знайшли натхніння у первіснім побуті бойків, серед яких виросла молодий Володимир Охримович; інтересний це взір до наслідування для тої молоді, що вирастає часто серед цікавих проявів народньої культури, не звертаючи навіть зовсім уваги на цінности старо-української етнографії звичаєвого права, мистецтва та археології.